

SYKEHUSET TELEMARK

Smertebehandling og obstipasjon
hos gamle

Oktober 2020
Overlege Ørnulf Paulsen,
Palliativ enhet, Sykehuset Telemark HF

SYKEHUSET TELEMARK

Oversikt

Smertebehandling

- Kreft – ikke kreft
- Behandlingsprinsipper
- Opioider

Obstipasjon

Kasuistikker

SYKEHUSET TELEMARK

Smerte og smertebehandling

Bildetagen: Onkolo Mark i Shutterstock

SYKEHUSET TELEMARK

Definisjon smerte

En ubehagelig sensorisk og emosjonell opplevelse assosiert med aktuell eller potensiell vevsskade, eller beskrevet som slik skade

International Association for the Study of Pain

SYKEHUSET TELEMARK

Smerte hos eldre

- Smarter hos pasienter på sykehjem i Norge¹
 - Selvrappert 55% smerter
 - Demente (Doloplu-2) 65% smerter
- 50 % av pasienter med demens opplever smerte²

¹Torvik et al, Pall Med 2009
²Achterberg et al, Clin Intervent Aging 2013

SYKEHUSET TELEMARK

Bakgrunn: årsaker til smerte hos eldre

• Leddsmerter • Osteoporose • Nevropatisk smerte – Herpes zoster, diabetes • Sentrale smerter – Hjerneslag • Degenerative ryggplager	<i>Funksjon..... ?</i> • Søvnforstyrrelse • Tretthet • Matlyst • Vekttap • Obstipasjon • Depresjon / angst
- (Kreftsmarter) → Opphopning av akutte smertesyndromer

Kartlegging og diagnostikk

Kartlegg smerten !

Behandling

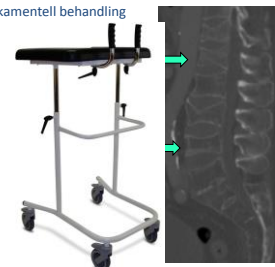
Generelle prinsipper for symptomlindring

- Diagnostisere bakenforliggende mekanisme eller årsak til symptomet
 - Tegn på nevropati? (endret sensibilitet, dermatom, diabetes, tidligere herpes)
- Kartlegg systematisk
- Angrip årsaken så sant det er mulig
- Individualiser behandlingen
- Gjør behandlingen så enkel som mulig
- Bruk ulike smertelindrende mekanismer
- Realistisk målsetning
- Fortløpende evaluering
 - effekt og bivirkninger

Ikke medikamentell behandling

- Mobilisering
- Fysioterapi

A «miracle cure»
The Academy of Medical Royal Colleges

SYKEHUSET TELEMAR

Smertebehandling: Ikke opioider

Paracetamol: mild - moderat smerte

- førstevalg, god toleranse
- "basis" for annen smertebehandling
- peroral absorpsjon best
- 1 g x 4 i 14 dager, så 1 g x 3

SYKEHUSET TELEMAR

NSAIDs

- NSAIDs er mer potent analgetikum enn paracetamol
- Bivirkingsprofil
 - Nyrefunksjon
 - GI bivirkninger (obs samtidig ASA, steroider)
 - Ødem
 - Kardiovaskulær risiko
- *May be considered rarely, with extreme caution, highly selected individuals*

Am Geriatr Soc guideline 2009

SYKEHUSET TELEMAR

Artrose

Stepwise approach

1. Paracetamol
2. NSAIDs gel
3. Svake opioider
4. Evt NSAIDs (kur)

Makris, JAMA 2014

SYKEHUSET TELEMAR

Nevropatisk smerte

- Lokal behandling:
 - Lidokain plaster Versatis* Refusjon v/tidligere herpes
- Antiepileptika
 - Gabapentin ... sedasjon
 - Pregabalin Starte lavt. Evaluerer etter minst en uke
- Antidepressiva
 - TCA: Amitriptylin ... antikolinerge bivirkninger
 - SNRI: Duloxetin (Cymbalta*) Diabetisk nevropati
- (Opioider)

Pickering et al Drugs Aging 2016

SYKEHUSET TELEMAR

Starte med opioider?
Ikke kreftrelaterte smerter

SYKEHUSET TELEMAR

Opioider ved kroniske smerter

- Dokumentert effekt
 - muskel - skjelett, artrose, ryggsmerte, nevropatisk (herpes, diabetes)
 - mangler langtidsstudier
- Er det økt sjanse for bivirkninger?
 - kognitiv reduksjon, polyfarmasi, komorbiditet
 - fallfare (frakturer)
 - misbrukspotensiale, alkohol
- Behandlingsforsøk: tydelig målsetning
 - inkludere rehabilitering / andre tiltak
 - begynne med svake opioider
- Faste doser, tilstrebe å ikke bruke behovsdosering

SYKEHUSET TELEMAR

Nasjonal faglig veileder

- «Opioidbehandling er aktuelt som smertebehandling til eldre, men de er i større grad utsatt for bivirkninger»
 - «For eldre pasienter med avklart smerteproblem av langvarig karakter, kan allmenlige initiere prøvebehandling, følge opp et fast opioidregime og søke om blåreseptdekning.»
- Fastlege søke refusjon for inntil 100 mg morfinekvivalenter
 - Spesialist 100 – 300 mg

Nasjonal faglig veileder for bruk av opioider Hdir 2016

SYKEHUSET TELEMAR

Svake opioider

Buprenorfin plaster

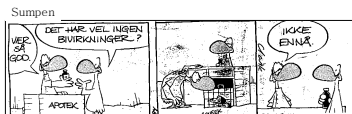
- Dosering 5 – 40 µg
- God compliance
- Ikke vanlig ved kreftsmarter (tak-effekt)

Tramadol tabletter

- Bivirkninger: Serotonergt syndrom (sammen med antidepressiva)

SYKEHUSET TELEMAR

Evaluerig: effekt ↔ bivirkninger

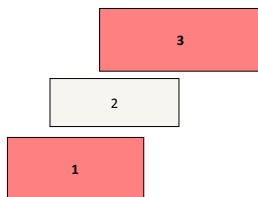
- Bivirkninger:
 - Obstipasjon 30%
 - Kvalme 28%
 - Svimmelhet 22%
- Opioidene seponert hos 25 % ...
 - Papaleontiou J Am Geriatr Soc 2010

SYKEHUSET TELEMAR

Kreftrelaterte smerter

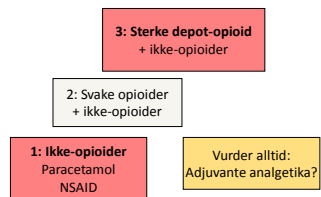
SYKEHUSET TELEMAR

WHO smertetrapp

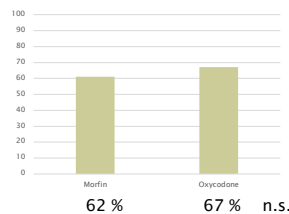
SYKEHUSET TELEMAR

WHO smertetrapp

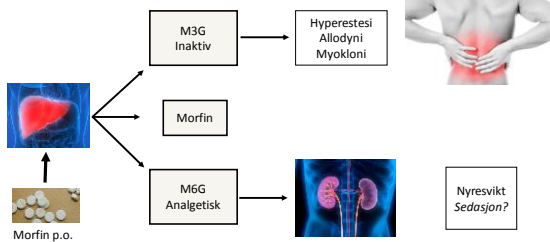
Starte med Morfin eller Oxycontin?

Starte med Morfin eller Oxycontin først?

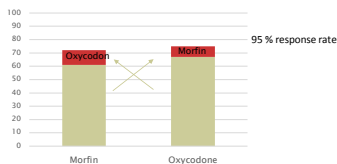
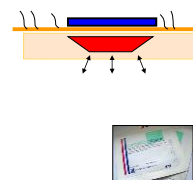
Riley et al Journ Pain Symptom Manage 2015

Morfin metabolisme

Fentanyl

- Mest forskjellig fra de andre opioider
- Metaboliseres i lever
 - Kan også brukes ved nyresvikt
- Dokumentert mindre obstpasjon
- Depotfunksjon under plaster
 - 12 timers forsinkelse: effekt og seponering

Riley et al Journ Pain Symptom Manage 2015

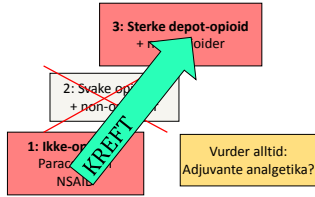
Table 1. Opioidkonverteringsstabell

Medisin	Styrke	Styrke	Styrke	Styrke
Morfintabletter	10 mg	10 mg	10 mg	10 mg
	20 mg	20 mg	20 mg	20 mg
	30 mg	30 mg	30 mg	30 mg
Morfinkapsler	10 mg	10 mg	10 mg	10 mg
	20 mg	20 mg	20 mg	20 mg
	30 mg	30 mg	30 mg	30 mg
Morfinkapsler	10 mg	10 mg	10 mg	10 mg
	20 mg	20 mg	20 mg	20 mg
	30 mg	30 mg	30 mg	30 mg

Opioid konverteringstabell Legemiddelhandboka

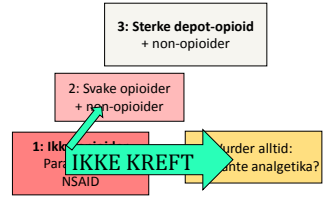
WHO smertetrapp

Kreftsmarter

WHO smertetrapp

IKKE - kreftsmarter

Obstipasjon

Obstipasjon

- Avføring sjeldnere enn 3 ganger pr uke
- Svært hyppig, økende med økende alder
- 75% hos sykehjemspasienter?

Klinisk bilde

- Sjelden avføring (< 3 ganger / uke)
- Kvalme, redusert matinntak
- Allmennsymptomer (delirium, uro)
- **Klinisk undersøkelse**

Behandling

1. Generelle råd
 - væske, fiber, tørka frukt
2. Medikamentelt:
 1. Bivirkninger av annen medikasjon? (antikolinergika, diuretika)
 2. Bløtgjørende laksantia
 3. Kontaktlaksantia
 4. Rektale midler
 5. Midler mot opioid-indusert obstipasjon

SYKEHUSET TELEMAR

1. Bløtgjørende

- Lactulose (Duphalac, laktulose, levolac) 10-30 ml x 2-3
 - Makrogol (Movicol) 1 pose x 2
- Osmotisk effekt i kolon
 - Effekt etter 1-2 dager
 - Drikke rikelig

Livsljelp – omorg – samarbeid

SYKEHUSET TELEMAR

2. Kontaktlaksantia

- Peristaltikk-stimulerende
- Picosulfat (Laxoberal) 8-10 dråper
- Bikasodyl (Toilax/dulcolax) 1-2 tabletter
- Sennaglycosider (Pursennid, Senokot) 2-4 tabletter

Livsljelp – omorg – samarbeid

SYKEHUSET TELEMAR

Rektale midler

- Dulcolax
- Toilax klyster: motilitets-stimulerende
- Microlax / Klyx: osmotisk, motilitets-stimulerende og bløtgjør
- Oljeklyster: bløtgjør

Livsljelp – omorg – samarbeid

SYKEHUSET TELEMAR

Praktisk

1. Lactulose 15 ml x 2
2. Laxoberal 10 dråper x 2
3. Dersom ikke avføring på to til tre dager:
 - Toilax 2 tabletter kveld,
 - Dulcolax 1 stikkpille neste morgen

SYKEHUSET TELEMAR

Opioid antagonist

- Virker ikke uten opioider.....
- Metylnaltrekson: Relistor injeksjon
- Nalokson: Injeksjonsvæske per os
 - Kombinasjon: Oxycontin og nalokson (Targiniq*)
- Naloxegol Moventig tablett 25 mg x 1

